

ζουν σ' ένα διάλογο αντιθεατρικό. Λαίπει το βαθύτερο ενδιαφέρον, που θα το γεννούσε μια γερή αποκρυπτάλωση του μύθου και τῶ χαρακτήρων. Ένα κομμάτι ζωής για ν' ανεβῆ στή σκηνή, πρέπει να σπαρταρῆ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ που θέλει να παραστήση, ἀλλιῶς ξεπέφτει στὸ ψεύτικο. Τὸ ἴδιο και μὴ ψυχὴ, πρέπει να σπαρταρῆ ἀπὸ τὴ θέρμη ἴδιας κι ἀλάφους τῆς ψυχῆς που θέλει να παραστήση, ἀλλιῶς ξεφεύγει σ' ἀχνὰ φιλοσοφήματα.

*

Θέατρο «Νέα Σκηνή».

Ὁ Ξένος «Κωμωδία εἰς τρεῖς πράξεις. Μετέχει τοῦ Ἀβερωφείου». Συγγραφεὺς Ν. Περιώτης.

Ὁ Πέτρος Συράνης, ἀπόστρατος στρατηγός, θέλοντας να στεφανωθῆ μὴ νόστιμη χήρα με ἡσιχία, και γυρεύοντας να ξεφρωτωθῆ τις τρεῖς ἀνιψιῶδες του, γράφει πρὸς τὴ μητέρα τους, τὴν κ. Κνηκάτου, πὼς στὸ χτήμα του στήν Κηφισιά, δὲ θὰ μπορέσουν να πᾶνε γιὰ τὴν ὥρα, γιατί τὸ πυργάκι, που ἔμεναν πάντα, τὸ νοίκιασε σ' ἕνανε ξένο.

Αὐτὸ ὅμως γαργαλίζει τὴν κ. Κνηκάτου που ἔχει τρεῖς κόρες τῆς παντρεῖας, κ' ἐπειδὴ λιμπίζεται γαμπρὸ πλούσιο και ξένο γιὰ τὴ μεγάλη της κόρη Ρένα, παρουσιάζεται ξαφνικὰ στήν Κηφισιά και στὸ σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ της. Ἐκεῖ δυὸ λιμοκοντόροι που κάνανε κόρτε σὲς κόρες τῆς κ. Κνηκάτου, εἶχανε πᾶσι να ζητήσουνε θέση γραμματικοῦ στὸν ἀπόστρατο, που θὰ ἔγραφε τάχα τὸ στρατιωτικὸ του ἡμερολόγιο, σύμφωνα με τὴν ἀγγελία που εἶδανε σὲ μὴ φημερίδα. Γίνονται λοιπὸν ἐκεῖ διάφορες παρεξήγησες γιὰ τὸν ἀνύπαρχτο ξένο, και τελειώνει ὥστε να παντρευτοῦνε ὅλοι, δηλαδή οἱ δυὸ μικρότερες κόρες τῆς κ. Κνηκάτου κι ὁ γέρος στρατηγός, και να μείνη ἀνύπαντρη ἡ μεγαλύτερη κόρη, ἡ Ρένα, γι' αὐτὴν ἴσα ἴσα που ἔγεινε ὅλο τὸ νταβιτούρι.

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Περιώτη μπορεῖ κανεὶς να τὸ χαρακτηρίσῃ γιὰ φάρσα. Ὁ διάλογος στρωτὸς κ' ἡ γλώσσα του κανονικὴ. Θὰ θέλαμε ὅλοι οἱ συγγραφεῖδες μας που παρουσιάζουνε ἀθηναϊκὸ σαλόνι στή σκηνή να παίρνανε μαθήματα, βλέποντας πὼς μιλάνε ἀληθινὰ στή σύγχρονη ρωμαϊκὴ κοινωνία μας. Γιατὶ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐλαττώματα τοῦ θεάτρου μας εἶναι και πὼς κανένας τους δὲν μπορεῖ να κατιστρώσῃ γλώσσα. Ὅλοι καρφωθήκανε στὸ ἀνεμοδοῦρι τῆς ἀταχτῆς μιχτῆς, και μαζί της ἀεροβατοῦνε. Δὲ νοιώθουν ἀπὸ κανόνα, γιατί δὲ νοιώθουν ἀπὸ ζωὴ.

Τὸ ξετύλιγμα τοῦ μύθου προβαίνει ὄχι ὅσο θὰ ἔπρεπε γοργά, και σὲ κάμποσα μέρη οἱ τραβηγμένοι διάλογοι κουράζουν τὸ θεατῆ. Γιατὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ

κουβέντα να εἶναι ἔξυπνη και γεμάτη οὐσία, μὴ πρέπει να στέκεται σὲ ἰσορροπία με τὴ δράση. Οἱ τύποι που παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς εἶναι οἱ μόνου ἀληθινοί, παρμένοι ἀπὸ τὴ δικὴ μας, τὴ ρωμαϊκὴ ζωὴ, ὅσο κι ἂν σὲ μερικὲς μερικὲς τραβιοῦνται στὸ ἀπίθανο γιὰ χάση τῆς φαρσικῆς παρουσίας, μὴ κι αὐτὸ τὸ ἀπίθανο δὲ μᾶς ξαφνιάζει γιατί ἡ ψυχὴ τους εἶναι δικὴ μας. Ἀπὸ τὸ ἔργο λαίπει ἡ κατάλληλη πνοὴ κ' ἔξαρση που ὁ ἀνέβαζε τὴ σάτυρά του πὼ ἀρηγιά, και δὲ θ' ἄφινε τὸ συγγραφεὺ να μεταχειριστῆ και κάμποσα ἀστεῖα ἄμουσα, που δὲν εἶχανε ἄλλη ἀφορμὴ παρὰ να τραβήξουνε τὸ χοντρὸ γέλιο τοῦ κοσμῆκη.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Θ'

ΣΤΟ ΑΡΟΜΟ

Δέντρα, ἀμάξια, πλάκες, κολόννες, ἀρχοντόσπιτα, μεγαλεία. Αὐτὰ ἔρχεται και βλέπει τ' ἀδέρφι μας ἀπὸ τὴν Τουρκία και χάνει τὸ νοῦ του. ἔρχεται κι ὁ Ὅμογενὴς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη και τρίβει τὰ μάτια του να καλοδῆ μήπως κάμνει λάθος, και δὲ βρίσκεται στήν Εὐρώπη ἀκόμα. «Οἱ καρποὶ τῆς Ἐλευθερίας», λέει ὁ ἕνας. «Ἐξευρωπαϊσμός», συλλογιέται ὁ ἄλλος. Καὶ παίρνουν τὸ σιδερόδρομο και κατεδαίνουνε στὸ Φάληρο, και κάμνοντας κέφι στῆς θάλασσας τὴν ἀθάνατη, τὴν ἀμόλυπτη τὴν πνοή, μακαρίζουν τοὺς ἀμανίτες που φύτρωσαν και με κατάλαμπρα χρώματα στολίζουνε τὴν παχειὰ κοπριά που μᾶς ἔστρωσαν τεσσάρων αἰῶνων κακομαγειρίες.

Θυμάσαι τί λέγαμε στὸ χωριό; Αὐτὸ θὰ σοῦ πῆ κάθε φρόνιμος πατριώτης και δῶ, ἂν τοῦ ἀνοίξῃς ὀμιλία γιὰ τοὺς λαμπροὺς αὐτοὺς ἀμανίτες. «Ἄς εἶναι καλά, φίλε μου, αἱ ἀτομικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰδεμὴ ἡ Κυβέρνησις...» — Καὶ τί τὴν ἔχετε λοιπὸν τέτοια Κυβέρνησις; πὼς δὲν κάμνετε τὸ λαὸ να σᾶς διαλέγῃ πὼς προκομμένη Κυβέρνησις; — «Χὰ, χὰ! θὰ φωνάξῃ τότες ὁ πατριώτης. Δὲ μᾶς ἔμαθες, κατῶς βλέπω, ἀκόμα να μείνῃς μαζί μας λιγάκι, να μᾶς μᾶθῃς καλλίτερα.»

Και σὰν τὰποφασίσῃς και μείνῃς ἔξι μῆνες, ἕνα χρόνο, πέντε χρόνια, θὰ μάθῃς αὐτὸ που βλέπεις και τώρα. Ὁ ἕνας να τὰ φορτώνῃ τοῦ ἄλλου. Ὁ καθένας να κνηγάῃ τὴ δουλειὰ του, κ' οἱ μεγαλύτερες οἱ δουλειές ἐδῶ γίνονται στὰ πολιτικά. Ὁ καθένας να βγάξῃ τὸ ψωμί του, και τὸ πῶτερο τὸ ψωμί βγαίνει ἀπὸ κεῖ που ἔπρεπε να πηγαίνῃ. Στῆ

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀρ. 353.

μέση κοίταται ἡ ἔθνικὴ ἢ μελόπηττα, καὶ τριγύρω σωριάζονται οἱ πεινασμένες οἱ σφίγγες καὶ τῆ βυζάνου. Καθένας καὶ τὸ κεντρί του, καὶ τὸ κεντρί αὐτὸ εἶναι τὸ Ἐγὼ τοῦ Ρωμοῦ.

Ὁ λαὸς αὐτὸς, ποῦ τονε βλέπεις τώρα καὶ θαρρεῖς πῶς παράκμασε, καὶ πῶς ἔχασε τὸν ἠρωισμό του, μὴν τὸ θαρρήης. Ὁ ἴδιος εἶναι, καὶ πάντα ὁ ἴδιος. Παλικαριά ὅση θέλεις, ἐγωῖσμός ἄλλος τόσο. Ἡ παλικαριά μὲ τὰ θάματα τῆς τὸν ἐδιώξε τὸν Τούρκο ἀπ' αὐτὰ τὰ βουνά· ἔταν ἔμωξ ἔμεινε ἡ παλικαριά μοναχὴ μὲ τὸν ἐγωῖσμό, ἀπὸ τὰ μαλλιά λές καὶ πιάστηκε μαζί του, κ' ἔπεσε μονομιᾶς κάτω λαθωμένη, ἀφανισμένη. Πῆρε τότες ἀπάνω του ὁ ἐγωῖσμός, καὶ καλοθρονιάστηκε μέσα στὴν καρδιά τοῦ Ρωμοῦ. (Ποῦ νὰ βρεθῆ λεβέντης νὰ τὴν ξανασηκώσῃ, νὰ τὴν ξαναδοξάσῃ τὴν πεσμένη παλικαριά! Εἶχαμε μερικὸς προστάτες, εἶχαμε δυὸ τρεῖς φίλους. Καὶ σὰ νὰ γύρευαν κ' αὐτοὶ τὸ κακὸ μας, κάθε τρόπο κάμνανε νὰ τὸ θρέφουν τὸ τέρας ποῦ καταπόνεσε τὴ μεγάλη μας ἀρετὴ, κάθε τρόπο νὰ τὸ θερύουν. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ τὰ μέλλοντα μᾶς σταθεῖν τυχερότερα, καὶ ξαναδλαστήσῃ παλικαριά κ' ἀρετὴ στὴν ψυχὴ μας, μᾶς ρίξανε στὴ μέση τὴ μυριακαμάρωτη αὐτὴ τὴ μελόπηττα, ποῦ τὴ λένε «Σύνταγμα».

Καὶ τώρα τὴ βρήκαμε θαρρῶ, τὴ φύτρα τῆς περιφρημῆς αὐτῆς «πολιτικῆς διαφθορᾶς», ποῦ ὅλη μας τὴ ζωὴ τὴν ἀκούμε Ἔνα εἶδος δασκάλοι μᾶς τὴν ἐφτείαξαν καὶ δῶ. Στὴ φιλολογία εἶχαμε τοὺς δασκάλους τῆς γραμματικῆς, ἐδῶ τῆς πολιτικῆς. Πῆραν μερικὰ βιβλία, μεταφράσανε νόμους, ἄρθρα, συντάγματα, τὰ δῶκαν τῆς Βουλῆς, τὰ παίρνει ἡ Βουλὴ καὶ τὰ κενώνει στὴ χώρα, ἀπὸ Ρωμισούνη νὰ γίνῃ Εὐρώπη πολιτισμένη. Χάρη ἔμωξ νάχουμε στὸν ἐγωῖσμό μας, ποῦ οἱ σοφοὶ μας οἱ δάσκαλοι τηλεσκοποῦν δὲν εἶχανε νὰ τὸν ἀνακαλύψουν, ἀντὶς Εὐρώπη καταντήσαμε θηριοτροφεῖο.

Τίποτις καὶ καλά νὰ μὴ μείνῃ δικὸ μας, ἔθνικὸ μας χτήμα, ὡς μὴτ' αὐτὸ τὸ Κοτζαμπασοιλήκι, ποῦ τὸ κάτω κάτω μᾶς γλύτωσε ἀπὸ ἀξέχαστα βάσανα! Ὅλα μας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα κ' ἀπὸ τὴν Εὐρώπη φερμένα! Καὶ τώρα ρωμαῖκο ἄλλο δὲ μένει παρὰ τὸ Ἐγὼ, λεύτερο, ἀπαιδαγώγητο, ἀχαλίνωτο. Μὲ μόνῃ τὴν ἐλπίδα πῶς ἴσως κ' ἡ κοπριά ποῦ σήμερα μανιτάρια μονάχα μᾶς θρέφει, βγάλλῃ καὶ θρέψῃ τὸ μεγάλο, τὸ βαθιόρριζο, τὸ μυριόκλωνο τὸ δέντρο ποῦ θὰ μᾶς σκεπάσῃ μὲ τὸν καλορριζικό του τὸν ἴσκιο. Τὸ Λεβέντη, ποῦ θὰ προβάλλῃ μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ παλάτι ἐκεῖνο καὶ θὰ μᾶς πῆ :

«Τὸ ἔθνος ἔκαμε λάθος θανάσιμο τότες ποῦ θάρρεψε πῶς τὸν ἀποτέλειωσε τὸν προορισμὸ του. Προορισμός καὶ σκοπός του εἶτανε νὰ τὴν καθάρισῃ ὅλη τὴ χώρα ἀπὸ τὸ μίasma τῆς σκλαβιάς, καὶ νὰ τὸ ξαναστήσῃ τὸ Κράτος ποῦ κ' ἀπὸ αἷμα κ' ἀπὸ δικαίωμα τοῦ ἀνήκει. Μόλις λευτερώθηκε ἔμωξ ἕνα παράμερο τῆς Ρωμισούνης λουρὶ, κ' ἀμέσως τὸ βαφτίζουσι «Ἑλλάδα», καὶ τὴν ἄλλη τὴν χώρα τὴν ἀφίνουν ἐνὸς Σουλτάνου βόσκῃ, νὰ βγαίνῃ καὶ νὰ κυλιέται στὸ αἷμα! Τοὺς ξέχασαν τοὺς ἀδερφοὺς τους τὰ παλικάρια ποῦ γιὰ δαύτους σηκώθηκαν, καὶ τόνειρεύτηκαν πῶς δίχως ἐκείνους ἔθνος θὰ γίνουσι,

ἔθνικὸ μεγαλεῖο καὶ πλοῦτο θάποχτήσουν, δόξα ἔθνικὴ θὰ τοὺς λαμπρύνῃ! Τὸ ξέχασαν τὸ ἱερὸ τὸ χρέος ποῦ οἱ προγόνου τοὺς δίδαξαν, καὶ σὰ νὰ ξημέρωσε ἡ μέρα ποῦ τόσο αἰῶνες ἐλοσκότεινοι λαχταροῦσαν, ἔρχισαν κ' ἔστηναν παλάτια μαρμάρινα, θέατρα καὶ Πανεπιστήμια καὶ Βουλές, σὰ νὰ μὴν ἀναστέναζαν ἀκόμα μέσα στῆς σκλαβιάς τὴν ταπείνωσι χιλιάδες ἀμέτρητες!

»Ἐρχομαι, (θὰ πῆ ὁ Λεβέντης), παλικαρία, νὰ σὰς ξυπνήσω, καὶ νὰ σὰς φέρω στὸ μέγα τὸ ἔργο ποῦ γραφτό σας εἶναι νὰ κάμετε. Ἐρχομαι νὰ σὰς ξεμεθῶσῃ ἀπὸ τὴ χαρὰ σας γι' αὐτὸ τὸ λίγο ποῦ ἔγινε, γι' αὐτὴ τὴν τρύπα ποῦ λευτερώθηκε, μὰ ποῦ γιὰ ἔθνος μεγάλο δὲ σώνει, ἐπειδὴ σὲ τέτοια τρύπα μέλλον ἔθνικὸ δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ. Ἀφήστε τὰ συντάγματα, τὰ θέατρα, τίς φιλολογίαις καὶ τίς γραμματικῆς. Αὐτὰ εἶναι λούσα ποῦ ἕνα ἔθνος τὰ συλλογιέται ἔταν ἔχη ὅλο τὸ εἶναι του. Γυρίστε, παλικαρία μου, στὸ τσαρούχι, στὴν κάπα καὶ στὸ μαῦρο ψωμί. Γυμναστήτε πάλι στάγαπημένα μας τᾶρματα, καὶ λᾶτε μαζί μου. Ἡ ἔθνος μεγάλο νὰ γίνουμε, ποῦ κ' ἡ καρδιά μας, κ' ὁ νοῦς μας μαζί του νὰ μεγαλώσῃ, κ' ἀπὸ ψεύτικα κ' ἄτιμα κέρδη νὰ γυρεύῃ λαμπρὸς κ' ἀντρίκιες τιμὲς, ἢ νὰ γυρίσουμε στὴ σκοτεινὴ τὴ σκλαβιά, ποῦ μ' ὅλο τὸ αἷμα τῆς καὶ μ' ὅλη τῆς τὴν ταπείνωσι, εἶναι πῶς καλότυχο πράμα ἀπὸ τίς ἀτιμίαις ποῦ μιὰ φορὰ ἕνας Γερροδῆμος πολεμοῦσε νὰ τίς βγάλλῃ στὸν ἥλιο, καὶ μῆτε μέρος δὲ μᾶς ἱστόρησε».

Αὐτὰ θὰ μᾶς πῆ ὁ μέγας ὁ Λεβέντης, τὸ καμάρι τῆς Ρωμισούνης, καὶ τότες ἴσως τὴν προλάβῃ τὸ ἔθνος τὴν καταστροφὴ ποῦ τοῦ ἐτοιμάζουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴ μιὰ μὲ τὸ βαρὺ τὸ μεθύσι, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ἀχόρταγος ὁ Σλαβισμός, ποῦ γιὰ κακὴ μας τύχη δὲν ἔχει μῆτε Τούρκου ἀκαμωσιά.

Γ

ΜΕΓΑΛΟΣ ΝΟΥΣ

Περπατῶντας στὸ δρόμο, περπατοῦσαν κ' οἱ στοχασμοί, κ' ἴσως πῆγαν πολὺ μακριὰ, σάφανέριωτα μέσα τὰ μέλλοντα! Καὶ παρὰ λίγο νὰ σκουντουφλήσουμε,—ἔχι σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν κοπέλλα, ποῦ ἴσως προσμένει ἕνα γλυκὸ σου χαιρέτισμα, καὶ δίχως νὰ τὸ συλλογιέται, σὲ προσκαλεῖ νὰ τῆς δώσῃς ἕναν ἀληθινὸν πατριώτη, ἕναν ἥρωα ποῦ ν' ἀκολούθησῃ τὸ βασιλικὸ μας Λεβέντη στὴν ἐκστρατεία του! Μόνον πῆγαμε νὰ σκουντουφλήσουμε ἀπάνω σ' ἐκεῖνον μὲ τὸν ἀψηλὸ τὸν κολλάρο, ποῦ χωρατὰ δὲ σηκώνει. Γιατὶ εἶναι Μεγάλος νοῦς.

Γεμάτη ἡ Ἀθήνα τέτοια μεγάλα κεφάλια, ποῦ περπατῶντας, τρώγοντας, ἢ καὶ ρουχαλιζόντας, βρίσκουν πῶς ἡ Φύση τοὺς ἔχει πλασμένους γιὰ ν' ἀφήσουν πάτημα μέσα στὴν ἱστορία. Ἄλλος σὲ τοῦτο τὸ στοιχεῖο τῆς δόξας, ἄλλος σ' ἐκεῖνο.

Ἡ ζωὴ τους εἶναι μαρτύριο κ' αὐτὴ μεγάλο σὰν τὸ κεφάλι τους. Τὸ ξέρουν, τὸ λέει κατιτίς μέσα τους πῶς εἶναι γεννημένοι γιὰ νὰ μιλοῦν, νὰ γράφουν, νὰ κυβερνοῦν, κ' ὡς τόσο ὁ κόσμος νὰ τοὺς νοιώσῃ δὲ θέλει, δὲν τοὺς φουσίει ὁ καιρός. Περπατοῦν, περπατοῦνε μὲ ξερὸ ραβδί στὸ χέρι, κ' ὅλο

γεννούνε μεγάλες ιδέες. Μά έρχεται ο κόσμος κα-
τάπι, και παίρνοντας τὸ δρόμο του τίς πατάει και
λάσπη τίς κάνει. Ἀποκάμουν τότες κι ἀπελπί-
ζούνται, πέφτουνε θύματα τῆς μεγαλωσύνης τους,
και πεθαίνουν τῆς πείνας οἱ πτωχότεροι. Νά δουλέ-
ψουνε; θά μού πῆς. Μά πῶς νά δουλέψουν οἱ Κα-
θούρηδες; ποῦ ἔπρεπε αὐτοὶ χιλιάδες νάχουν ἀπο-
κάτω τους και νά τοὺς προστάζουνε! Πῶς νά συλ-
λογοῦνται φωνὴ οἱ Ντάντηδες, ποῦ μ' ἓνα ὄνειρο
θρέφονται! Οἱ Βολταίροι, ποῦ ἔπρεπε νά τοὺς χα-
ρίξῃ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ὁ Τόπος!

Εἶναι ὅμως σόγι: ποῦ μονομιᾶς πάλι δὲν ἀπελπί-
ζεται. Και γιατί! ν' ἀπελπιστῇ εὐκόλα, ποῦ, ὡς εἶναι
καλὰ ἡ συνταγματικὴ μας μελόπηττα, πολλῶν Κα-
θούρηδων ἦρθε ἡ ὄρα τους, και μετὰ τὸ γάντζο σκα-
λώσανε στὸ καρὰβι: και μπήκανε νά κυβερνήσουν
κι αὐτοί. Ἄς εἶναι καλὰ ὁ δασκαλισμός, πολλοὶ
Ντάντηδες ἀνέβηκαν τὸν Παρνασσὸ σάν τὰ γίδια,
και πολλοὶ Βολταίροι τιναχτήκανε στὸν ἀέρα σὰ
ροκέτες, κ' ἔδωσαν πάλι, και πέσανε μαύρη στάχτη
ἀπάνω στὸ χῶμα.

Πήγγαινε, ἂν τολμάς, και ρώτηξῃ τὸ φίλο τί
δουλειὰ κάνει. Πάρε τον, ἂν τολμάς, γιὰ μεγάλο
Βούλγαρο, Φράγκο, Κινέζο, ὅποιον ἄλλον ξέρεις πῶς
δουλεῖται, μετὰ τὸ μεγάλο κεφάλι του. Θὰ σὲ λυπηθῇ
ποῦ τὸν πῆρες γιὰ ἄνθρωπο, κι ὄχι μεγάλο νοῦ. Δὲ
θὰ καταδεχτῇ νά θυμώσῃ μαζί σου. Θὰ συλλογιστῇ
και θὰ πῆ, τί νά προσμένῃ ἀπὸ ἔθνος μετὰ τέτοιους
κουτούς σάν και λόγου σου, ποῦ φαντάζονται πῶς
πρέπει ἓνας Μεγάλος Νοῦς νά δουλεύῃ! Ὁ ἀπο-
ρέση ποῦ δὲν ἔχεις τόση γνώση ποῦ νά νοιώθῃς πῶς
τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι ἀνάγκη νά δουλεύῃ δὲν ἔχει.
Καθίξει στὸ γραφεῖο, κι ἀμέσως γεννάει τὸ κοντύλι
του προσταγές, νόμους, συνέττα, δράματα, ιστορίες,
παραμύθια. Εἶδος μηχανῇ ποῦ βγάξει σουζούκια.
Μιά και δοθῇ ἀφορμὴ στῇ μηχανῇ νά γυρίσῃ, κ' ἔρ-
χεται ἡ Δόξα, ἡ θεὰ ποῦ τραβάει κατόπι τῆς ὄλο
αὐτὸ τὸ κοπάδι, φορτωμένη δάφνες και μεγαλεῖα.
Μὴ βλέπῃς ποῦ πηγαίνει στὸ σπίτι του και ξαπλώ-
νεται πειρασμένος. Ἐρχονται τὰ ὄνειρα και τονε
χρηταίνουνε μετὰ τὸ οὐράνιο τὸ μάννα τους. Μὴ βλέ-
πῃς πῶς χάνει ὁ Τόπος δυὸ χέρια ποῦ μπορούσανε
νά τοῦ φυτέψουν ἓνα κρομμύδι. Μιά τέτοια ζημία
δὲν εἶναι τίποτις μπρὸς τὰ θάνατα τὰ δῶρα ποῦ μᾶς
ἐτοιμάζει: τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι.

ΙΑ'

ΠΑΡΑΤΑΞΗ

Σκοπεῖω νά σὲ φέρω σὲ μιὰ παράταξη τώρα: νά
τηνε δῆς τὴν Ἀθήνα σὰ μεγάλο πανόραμα. Εἶναι
ὅμως κάμποσος περίπατος ἀπὸ εἰς, κι ὥσπου νά φτά-
σουμε, νά σοῦ ξηγήσω μετὰ λίγα λόγια τὸ τί συλλο-
γοῦμαι.

Συλλογοῦμαι πῶς ὅσοι ἀπὸ ταμάς εἶπαμε και
γράψαμε πῶς δὲν ἔχει βάθος ὁ ρωμαϊκὸς ὁ χαρα-
κτήρας, πῶς τοῦ λείπει ὁ ἀληθινὸς ὁ ἐνθουσιασμός,
τὸ θρησκευτικὸ ἐκεῖνο τὸ χρῶμα ποῦ διακρίνει τοῦ
Βορεινοῦ τοῦ λαοῦ τὴν κάθε ιδέα, τὴν κάθε ἀγάπη,
και πῶς γι' αὐτὸ και Τιμὴ τί πάει νά πῆ δὲν τὸ
καλονοιώθουμε, ὅσοι τὰ ψυχολογήσαμε ἔλ' αὐτὰ,

δὲν τὸν ἀναλύσαμε τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα καθὼς
τοῦ ἔβλεπε, και τὸν ἀδικήσαμε. Δὲν εἶναι πῶς δὲν
ἔχει τὸ βάθος ποῦ τοὺς χρειάζεται νά ριζώσουνε
μέσα του. Εἶναι ποῦ ὁ νοῦς του καταπονήθηκε ἀπὸ
τὸν παντοδύναμο τὸν ἐγωϊσμό. Κοίταξε τὸ Μεγάλο
ἐκεῖνο τὸ Ν.ῦ. Κοίταξε τί πίστη τὴν ἔχει στὸν ἑαυτό
του! Κοίταξε μετὰ τί ἐνθουσιασμὸ προσμένει τὴ δόξα!
Μὲ τί θρησκεία λατρεύει τὸ μεγαλεῖο του! Πόση
δύναμη ὀρισμένη γιὰ μεγαλήτερος κι ἀψηλότερος
στοχασμούς δὲ σπαταλιέται τοῦ τυφλοῦ τοῦ ἐγωϊ-
σμοῦ τίς παραξενιές! Τί δὲν μπορούσε νά κάμῃ
ἓνας νοῦς ποῦ εἶναι καλὸς τρεῖς μέρες νά τυρανιέ-
ται γράφοντας δυσκολοχώνευτους στίχους, πλέκοντας
ἀνωφέλητα ἐγκώμια, ἢ κυνηγῶντας τιποτένια ρου-
σφέτια,—τί δὲν μπορούσε νά κάμῃ ἂν ξεχνούσε τὸν
ἑαυτό του, και θυμοῦνταν τὸ ταλαίπωρο τὸ ἔθνος
ποῦ τίμιους κι αὐταπάρνητους ἐργάτες μετὰ τὸ λυ-
χνάρι γυρεύει, κ' ἓναν δὲ βρίσκει!

Ὅχι, τὸ βάθος τῆς χει, τὸν ἐνθουσιασμὸ τὸν ἔχει,
τὴ θρησκεία κάθε ἀγάπῃς τὴν ἔχει. Εἶναι τὴ λη-
σμονησιὰ τοῦ ἐγὼ ποῦ δὲν ἔχει.

Νά τις ὡς τόσο κ' οἱ Κολόννες τοῦ Κοιζάμπαση
τοῦ Ὀλύμπου, ποῦ μ' ἀθάνατους Θεοὺς εἶχε νά κά-
μῃ, και πάλι: Σύνταγμα δὲν τοὺς ἔδινε! Ἐδῶ εἶναι
ποῦ μπερδεῖ νά καθίσῃς, και ζωντανὸ νά τὴν κά-
μῃς μετὰ τὰ λόγια τὴν ἀρχαιότητα. Ἐδῶ εἶναι: ποῦ
θὰ βάλῃ τὸ ἔθνος τὸ πιὸ γλυκόφωνο του παιδί νά
λαλήσῃ και νά τοῦ ξηγήσῃ, τί λέν αὐτὰ τὰ γαλάζια
τὰ βουνὰ γύρω, αὐτοὶ οἱ κάμποι, αὐτὲς οἱ πέτρες!
Ποῦ νά τὴ βροῦμε τώρα τέτοια δύναμη και φωνή!
Ἀπὸ ποῦ νά φανερωθῇ τέτοιος θεὸς Μεσσίας, κι ἂν
φανερωθῇ, σὲ τί γλώσσα νά μᾶς λαλήσῃ, και ποιὸ
Θεὸ νά λατρέψῃ!

Τὸ βλέπεις τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ποῦ ξεχύνεται ἀπὸ
κάθε πλευρὰ και ξεκινάει κταδῶ, και μαζεύεται:
γύρω στίς ἀθάνατες τίς Κολόννες; Μὴ νομίζῃς πῶς
νά διαλέξῃ πηγαίνει κανέναν τέτοιο Μεσσία!
Πη-
γαίνει νά γλεντίσῃ, και τίποτις ἄλλο.

Νά τοὺς κάμουμε, μετὰ τὰ κρυφὰ τὰ μάγια τοῦ
νοῦ, σὲ παράταξη νά περάσουν ὀμπρὸς μας, και νά
τοὺς δοῦμε. Ὅλης τῆς Ἀθήνας τὴν εἰκόνα μετὰ μᾶς
νά τὴν πάρουμε. Νά γλεντίξουν οἱ Ἀθηναῖοι, και
μετὰ ἀθώρητοι νά τοὺς ζωγραφοῦμε.

Κοίταξε ποῦ ἀρχισαν κιόλας! Περνάει τὸ πρῶτο
τὸ τάγμα, φάλαγγα πυκνὴ και μετὰ πέννες ἀρματω-
μένη. Εἶναι οἱ δασκάλοι, οἱ γραμματικοὶ, οἱ πατέ-
ρες τῆς κορακίστικῃς. Μέρα και νύχτα παιδεύονται
νά φράξουν τοῦ λαοῦ τὸ στόμα ποῦ τοὺς προδίνει,
κι αὐτὸ πάλι σκάνει ἂ δὲ μιλῆσῃ!

Ἄλλοι δασκάλοι τὸ δεύτερο τὸ τάγμα. Δασκά-
λοι πολιτικοὶ, ποῦ διαβάζεις τὰ μεγάλα τὰ λόγια
τους, και ξεχνᾶς τὰ μικρὰ τὰ καμώματά τους.

Μεγάλο τάγμα τὸ τρίτο, κι ἀτέλειωτο. Ἰπάλλη-
λοι ὀνομάζονται στῇ γλώσσῃ τὴν κορακίστικῃ: ὀ-
νομα στῇ ρωμαϊκῃ δὲν ἔχουν, ἐπειδὴ τοῦ κάκου
τοὺς φωνάζει τὸ κλαδευτήρι, τάλετρι και τὸ σφυρί.

«Φοιτηταὶ» εἶναι τὸ τάγμα ποῦ ἔρχεται τώρα.
Ἐπρεπε ὁ καθένας τους νά μὲν «φυτευτῆς» στὸ
χωρὶο του.

Μὴν τὸ κακοβλέπῃς τὸ πέμπο τὸ τάγμα. Εἶναι
Τραμποῦχοι. Καλὸι πατριώτες, ποῦ ἔχασαν τὰ νερά

τους. Τούρκους νὰ πολεμήσουν ἂν εἶχαν, θαφνοστεφάνωτοι θὰ περνούσανε τώρα.

Πέρασέ το μὲ μὰ ματιά τὸ ἔχτο τὸ τάγμα. Εἶναι Πραματευτάδες καὶ παντῆς λογῆς δουλευτάδες, ποῦ τότε μόνο συλλογιούνται τὰ χάλια τοῦ τόπου, ἔταν ἀνεβαίνῃ τὸ κάμπιο, ἢ πλερώνουνε φόρους.

Οἱ «Δημοσιογράφοι» διαβαίνουν τώρα. Τοὺς παίρνει τοὺς δύστυχους ὁ δασκαλισμὸς ἀπὸ τῆ μιὰ, κ' ἡ Ρωμισούνη ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι ἔταν τοὺς διαβάζῃς, εἶναι νὰ τοὺς λυπάσαι.

Εὐκόλα τὸ ξεχωρίζεις τῆδος τὸ τάγμα ἀπὸ τὴν πολεμικὴ τους στολή· μόνο ποῦ μαζὶ μὲ τις Ἀφροδίτες δὲν κυνηγοῦνε καὶ δόξα!

Τὸ τάγμα ποῦ τώρα περνάει ἔπρεπε μὲ τοὺς Τραμπούκους νὰ πάῃ. Εἶναι μαχαιροβγάλτες, παλικάρια ποῦ στάδιο δὲν τοὺς ἀνοίγ' ἢ πατρίδα νὰ τρέξουν. Τρέχουνε στοὺς δρόμους καὶ μαχαιρώνουν, περνοῦν ἀπὸ τίς διπορτες φυλακῆς μας, καὶ βγαίνοντας ξαναμαχαιρώνουν.

Χαιρέτησε τώρα μὲ σέβας. Εἶναι οἱ ἀδικάτοι αὐτοὶ ποῦ περνοῦν, οἱ ἀστυνόμοι, οἱ δικαστάδες, κ' οἱ παρόμοιοι τους. Εἶναι τοῦ νόμου οἱ κλειδοκράτορες, καὶ τῆς δικαιοσύνης οἱ δεσποτάδες. Οἱ νόμοι τους εἶναι σὲ βιβλία κλεισμένοι, καὶ μήτε τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ μαζὶ μὲ τὸν Ἐπιτάφιο δὲ βγαίνουνε.

Ἀκολουθᾷ καὶ δωδέκατο τάγμα, ποῦ ἴσως ἔπρεπε νὰρχεται πρώτο. ἴσως γιὰ ν' ἀληθέψῃ τὸ ρητὸ, «οἱ πρώτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρώτοι».

Φίλε μου καὶ Κληρονόμε, τὴν εἶδαμε τὴν «Ἑλλάδα» σ' ἔλη τῆς τῆ δόξα τὴν τωρινή. Τὴν εἶδαμε ἐλόγουμνη, μ' ἔλα τῆς τὰ ψεγάδια, κι ἔχι γιὰ νὰ γελάσουμε, μόνο νὰ δοῦμε ἂν αὐτὰ τὰ ψεγάδια τῆς ἔχουνε στρεβλωμένη τὴν ὁμορφιά, ἢ νὰ μὴν εἶναι τῆς ἐπιφάνειας ψεγάδια, ἴσως τῆς ἀλυσίδας σημάδια. Ἡ ὁμορφιά τοῦ κορμιοῦ τῆς δὲ χάθηκε, ἔχι καὶ μήτε θὰ λείψῃ, ἔσο ἀναπνέει καὶ ζῆ. Ὅλοι αὐτοὶ ποῦ τοὺς εἶδες παραταγμένους, ἔλοι τους εἶναι Ρωμοὶ. Τὸ αἷμα τῆς ἡρωϊκῆς τους τῆς ἐποχῆς σ' ἔφτὰ δεκαριῆς χρόνια δὲν μποροῦσε νὰ ξεθυμάνῃ. Τέτοιο αἷμα εὐκόλα δὲν ἀφανίζεται μέσα σ' ἕνα κερκὶ φράγκικο τσάι, μήτε σ' ἕνα ποτήρι δασκαλήσιο νερό. Τὸ ἔθνος ἔχει ἀκόμα μεγάλη δουλειὰ νὰ κάμῃ, κ' ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν κάμῃ. Τὸ νοιώθει μὲς στὴν καρδιά του πῶς τοῦ χρειάζεται γῆς καὶ θάλασσα νὰ ξαπλώσῃ τὴ δύναμή του καὶ τὴ ζωὴ του. Αὐτὰ τὰ ψεγάδια ποῦ εἶδες, τὰ πῶτερα εἶναι ἀπόδειξη πῶς τὸ ἔθνος ζῆ. Ἀγριομαθημένο ἀπὸ τὰ ἔρμα του τὰ βουνά, τὸ κατεβάσανε σὲ βασιλικὸ περιβόλι, καὶ μήτε μὲ κάγκελα δὲν τὸ τριγουρίζανε. Τί ἄλλο περίμενες παρὰ γῆς Μαδιάμ μέσα σὲ κείνο τὸ περιβόλι!

Ὅταν τὸ ἔθνος δὲν ἔχει ὀλη τὴ γῆ του κι ὀλη τὴ θάλασσα, χίλια συντάγματα καὶ χίλιες γραμματικὲς νὰ τὸ βγάλουνε δὲ σώνουν ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ του τὴν ἐποχῇ. Τὸ πολὺ τὸ κάμνουν καὶ στὴ λαχτάρια του ἀπάνω κυνηγαί τύχη καὶ καλοπέραση, ἐκεῖ ποῦ δὲ βγαίνει παρὰ φτώχεια, ταπεινώση καὶ κακομοιριά.

Κυνηγάτε ἰσκιους, καλοὶ Ἀθηναῖοι! Εἶναι κι αὐτὸ κατιτίς. Ἐμεῖς οἱ Τουρκομερίτες μήτε ἰσκιους

δὲν κυνηγοῦμε! Κυνηγάτε, καὶ μὴν ξεχνάτε τὴν τέχνη, καὶ βρεθῆτε ἀνετοίμαστοι ἔταν ἔρθῃ τ' ἀληθινὸ τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι, καὶ σὰς βάλῃ καὶ κυνηγάτε τὴν ἀθάνατη τὴ δόξα τῆς ἀρετῆς, τῆς παλικαριάς, τῆς λησιμενησιᾶς τοῦ Ἐγῶ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φίλτατε Κληρονόμε μου, σ' ἔφερα πάλι στὸ μοναχικὸ μου καλύδι, κι ἀφήσαμε τὸ ταξίδι μας, ἴσως ἀπότομα κι ἀξαφνα· μὰ νὰ σοῦ πῶ τὸ γιατί.

Ἀφοῦ κάθισα ἐψὲς κ' ἔγραφα τὸ σερίανι μὲς στὶς Κολόννες, ἔγυρα κι ἀκκούμπησα τὸ λευκότριχό μου κεφάλι σ' αὐτὴ τὴν ἅγια τὴν πέτρα ποῦ ξέρεις, ν' ἀναπαυτῶ. Καὶ μὲ πῆρε ὕπνος κ' εἶδα παράξενο ὄνειρο. Εἶδα πῶς φάνηκε καὶ στάθηκε στὸ κατώφλι ὁ γέρο-Βασίλης, κρατώντας ἀπὸ τὸ χέρι κάποιον ἄλλον ποῦ δὲ φαινότανε, γιατί στέκουνταν ἀπ' ἔξω. Καὶ σὰ στάθηκε καὶ μὲ κοίταξε, χαμογέλασε καὶ γύρισε πρὸς τὸ σύντροφό του ἀπ' ἔξω, κ' εἶπε: «Καιρός του εἶναι πιά νὰ μὰς ἔρθῃ».

Καὶ ξύπνησα ἀμέσως τρομαχτικά. Κι ἀρχισα καὶ συλλογιόμουν πῶς κάτι σημαίνει αὐτὸ τῆνειρο. Τάχα νὰ μὴν ἔκαμνα τὸ χατίρι τους καὶ μὲ φωνάζουνε πρὶν ἀποτελειώσω; Τάχα νὰ τὴν ἀποτελειώσω τὴ δουλειὰ μου; Θεὸς τὸ ξέρει. Εἶχα πολλὰ κρυμμένα στὸ νοῦ μου καὶ στὴν καρδιά μου, καὶ δὲ σοῦ φανέρωσα μήτε τὰ μισά.

Δίχως ἄλλο αἴριο φεύγω. ἴσια στ' Ἅγιο Ὄρος θὰ ξεκινήσω. Ἐκεῖ θὰ τις βρῆς αὐτὲς τις Φυλλάδες, αὐτὸ τὸ αἷμα ποῦ ἔσταξε ἀπὸ τίς μισόστεγνες φλέβες μου. ἴσως, σὰν τὰ διαβάσῃς αὐτὰ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κάμῃς δικὰ σου, τὰ κρίνῃς ἄξια νὰ διαβαστοῦν κι ἀπὸ ἄλλους, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρεθῇ δυνατώτερο χέρι καὶ βιάψῃ τὴν πέννα του μέσα στὸ αἷμα τοῦ Γεραδῆμου, καὶ γράψῃ τὰ λόγια ποῦ θὰ τὸ ξυπνήσουν τὸ ἔθνος, καὶ θὰ τὸ φέρουνε στὸ μεγάλο τὸ δρόμο του.

ΑΡΙΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΤΕΛΟΣ

ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ.
τοῦ Βασιλέως

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ. Εἰδικαὶ σχολαὶ ἀνωτέρων τεχνικῶν σπουδῶν: ΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ, ΓΕΩΡΓΙΚΗ, ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΚΗ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Φοίτησις διετής. Γίνονται δεκταὶ καὶ μαθήτριοι. Ἐγγραφαὶ ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου. Μαθήματα ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου, Γραφεῖα Ἀκαδημίας καὶ Δελτίου ἐπὶ τῆς πλατείας Κένιγγος. Τὰ διδασκτὰ ἡλαττώθησαν εἰς τὸ 1/3 σχεδόν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τεχνικῶν σπουδῶν. Ὁδηγὸς παρέχεται δωρεάν τῷ αἰτούντι.